

افزودن مقادیر بسیار اندک نالوکسان به مخلوط لیدوکایین-فنتانیل، طول مدت بلوک اعصاب شبکه بازویی را افزایش می‌دهد

دکتر علی موافق

دانشیار بخش بیهوشی و مراقبت‌های ویژه، بیمارستان دکتر علی شریعتی، دانشگاه علوم پزشکی تهران

دکتر بهرنگ نورعلیشاھی

دانشیار بخش بیهوشی و مراقبت‌های ویژه، بیمارستان دکتر علی شریعتی، دانشگاه علوم پزشکی تهران

دکتر مصطفی صادقی

دانشیار، بخش بیهوشی و مراقبت‌های ویژه، بیمارستان دکتر علی شریعتی، دانشگاه علوم پزشکی تهران

Addition low doses of lidocaine and fentanyl mixture to naloxone prolongs the duration of sensory of axillary brachial plexus block

Movafegh A, MD; NoorAlishahi B, MD; Sadeghi M, MD

ABSTRACT

Background: We designed a prospective, randomized, double-blind study to evaluate the effect of ultra-low dose of naloxone added to lidocaine and fentanyl mixture on the onset and duration of axillary brachial plexus block.

Materials and methods: Fifty four patients scheduled for elective hand and forearm surgery under axillary brachial plexus block were randomly allocated to receive either 34 mL lidocaine 1.5% with 2 mL(100 µg) of fentanyl and 1 mL of isotonic saline chloride (control group, $n= 27$) or 34 mL lidocaine 1.5% with 2 mL(100 µg) of fentanyl and 100 ng(1 mL) naloxone(naloxone group, $n= 27$). After performance of the block, sensory and motor blockade of radial, median, musculocutaneous, and ulnar nerves were recorded.

Results: The duration of surgery and the patient's characteristics were similar in the two groups. There was significant difference in the onset time of the sensory and motor block between groups.

The duration of sensory and motor blockade were significantly longer in the naloxone than in the control group.

Conclusions: The addition of ultra-low dose of naloxone to lidocaine 1.5% and fentanyl solution in axillary brachial plexus block prolongs the duration of sensory and motor blockade.

Key Words: Naloxone, Lidocaine, Fentanyl, Axillary brachial plexus block.

مقدمه

افزایش طول اثر محلول‌های بی‌حسی موضعی، به‌دلیل افزایش زمان بی‌دردی و بی‌حسی جراحی، معمولاً مورد توجه و مطلوب است. بدین منظور، از افزودنی‌های گوناگونی برای افزایش طول بی‌حسی ناحیه‌ای استفاده شده است (۱).

پس از آنکه وجود گیرنده‌های اوپیوپیدی در اعصاب محیطی نمایش داده شد، استفاده از مخدراها، به تنها‌ی یا در ترکیب با داروهای بی‌حسی موضعی برای بلوک اعصاب محیطی، مورد توجه بیشتری قرار گرفت (۲). برخی از گیرنده‌ها، واسطه دریافت درد در اعصاب حسی محیطی هستند و با اثر بی‌دردی تجویز محیطی مخدراها مرتبط‌اند (۲ و ۳).

مطالعات روی حیوانات و انسان نشان داده‌اند که تجویز وریدی مقادیر بسیار اندک آنتاگونیست‌های اوپیوپیدی به همراه یک مدرد، با احتمال بهبود کیفیت بی‌دردی و کاهش عوارض جانبی همراه است (۴ و ۵).

در این مطالعه کارآزمایی بالینی، تأثیر افزودن مقادیر بسیار اندک نالوکسان به لیدوکایین، بر زمان شروع اثر و طول مدت بی‌حسی و بی‌دردی در بلوک اعصاب شبکه بازویی بررسی شده است.

مواد و روش‌ها

پس از طی مراحل قانونی و شرح کامل مطالعه و اخذ رضایت کتبی از بیماران، تعداد ۵۴ بیمار با کلاس وضعیت فیزیکی ASA^۱ ۱ و ۲ و در محدوده سنی ۲۰ تا ۵۰ سال برای عمل جراحی انتخابی کوتاه (کمتر از ۶۰ دقیقه) دست و آرنج تحت بی‌حسی اعصاب شبکه بازویی برای مطالعه گزیده شدند. بیماران با سابقه اعتیاد، دیابت شیرین، نارسایی کبدی یا کلیوی، بیماران باردار و بیمارانی که طی ۴۸ ساعت قبل از

چکیده

مقدمه: در این مطالعه آینده‌نگر دوسو کور تصادفی، تأثیر مقادیر بسیار اندک نالوکسان اضافه شده به مخلوط لیدوکایین و فنتانیل بر زمان شروع اثر و طول مدت بلوک شبکه بازویی بررسی شده است.

مواد و روش‌ها: ۵۴ بیمار کاندید جراحی دست و ساعد تحت بی‌حسی با بلوک اعصاب شبکه بازویی، به صورت تصادفی داروی بی‌حسی شامل ۳۴ میلی‌لیتر محلول ۱/۵٪ به همراه ۲ میلی‌لیتر (۱۰۰ میکروگرم) فنتانیل و ۱ میلی‌لیتر محلول نرمال سالین به عنوان گروه کنترل، یا ۳۴ میلی‌لیتر محلول ۱/۵٪ به همراه ۲ میلی‌لیتر (۱۰۰ میکروگرم) فنتانیل و ۱ میلی‌لیتر (۱۰۰ نانوگرم) نالوکسان به عنوان گروه مداخله (هر گروه ۲۷ نفر) دریافت کردند. پس از انجام بلوک، فلچ حسی و حرکتی اعصاب رادیال، مدين، موسکلوکوتانه و اولنار ثبت شد.

نتایج: طول مدت جراحی و مشخصات آماری بیماران در دو گروه یکسان بود. زمان شروع اثر فلچ حسی و حرکتی به طور معنی‌داری در دو گروه متفاوت بود. طول مدت فلچ حسی و حرکتی نیز در گروه نالوکسان به میزان چشمگیری بیشتر از گروه کنترل بود.

بحث: افزودن مقادیر بسیار اندک نالوکسان به محلول ۱/۵٪ لیدوکایین و فنتانیل در بلوک اعصاب شبکه بازویی موجب افزایش طول اثر بلوک می‌شود.

گل واژگان: نالوکسان، شبکه بازویی، بلوک اعصاب ناحیه‌ای.

^۱ . American Society of Anesthesiologists

موسکلوكوتانه خم شدن ساعد روی بازو بود. پس از رسیدن به پاسخ حرکتی مورد نظر و محل مناسب سوزن، هر یک از ۴ عصب مدیان، رادیال، اولnar و موسکلوكوتانه به ترتیب و با تزریق ۸ میلی لیتر محلول بی حسی بهازاء هر عصب، فلچ می گردید. ۵ میلی لیتر باقی مانده نیز در حالی که سوزن به تدریج از اندام بیرون کشیده می شد، برای بلوك عصب اینترکوستوبراکیال در زیر پوست تزریق می شد. در صورت عدم موفقیت در بلوك هر یک از ۴ عصب یا در صورتی که فلچ کامل حسی یا حرکتی ایجاد نشده بود، حتی اگر کیفیت بلوك برای انجام جراحی مناسب بود، بیمار از مطالعه خارج می شد. فلچ حسی و حرکتی هریک از ۴ عصب در دقایق ۵، ۱۰، ۱۵، ۳۰ پس از تزریق و هر ۱۰ دقیقه پس از عمل جراحی ثبت می گردید. فلچ حسی هر عصب، با حس لمس سوزن روی پوست سنجیده می شد و با سمت مقابل مقایسه می گردید و توسط مقیاس گفتاری آنانلوگ از ۱۰۰٪ (حس نرمال) تا ۰٪ (کاملاً بی حس) نمره دهی می شد.

فلچ حرکتی نیز با ابدوکسیون انگشت شست برای عصب رادیال، ادوکسیون انگشت شست برای عصب اولnar، خم کردن آرنج و نزدیک کردن ساعد به بازو برای عصب موسکلوكوتانه و مقابل کردن شست با سایر انگشتان برای عصب مدین سنجیده شد. نمره دهی نیز با استفاده از مقیاس اصلاح شده از ۶ (قدرت طبیعی عضلانی) تا صفر (فلچ کامل حرکتی) انجام گردید (۱). زمان شروع اثر بلوك حسی و حرکتی به صورت زمان بین اتمام آخرین تزریق و کامل شدن فلچ حسی و حرکتی تعریف گردید. طول اثر بلوك حسی به صورت زمان بین کامل شدن فلچ حرکتی و بازگشت قدرت حرکت به وضعیت طبیعی تعریف شد. بیماران و نیز متخصص بیهوشی که وضعیت حسی و حرکتی را ارزیابی می کرد از نوع محلول استفاده شده بی اطلاع بودند. بر اساس یک مطالعه پیلوت بر روی ۱۰ بیمار (۵ بیمار در هر گروه)، برای تشخیص ۳۰ دقیقه اختلاف،

عمل، مواد مخدوش مصرف کرده بودند از مطالعه حذف شدند.

بیماران با استفاده از جدول اعداد تصادفی، به صورت دو سو کور و تصادفی به دو گروه تقسیم شدند. در گروه کنترل (۲۷ نفر) برای انجام بی حسی از ۳۴ میلی لیتر محلول ۱/۵٪ لیدوکایین به همراه ۲ میلی لیتر (۱۰۰ میکروگرم) فنتانیل و ۱ میلی لیتر محلول نرمال سالین استفاده شد. در گروه نالوکسان (۲۷ نفر) برای انجام بی حسی از ۳۴ میلی لیتر محلول ۱/۵٪ لیدوکایین با ۲ میلی لیتر (۱۰۰ میکروگرم) فنتانیل و ۱ میلی لیتر (حاوی ۱۰۰ نانوگرم) محلول حاوی نالوکسان در نرمال سالین استفاده شد. از اپی نفرین یا بی کربنات در محلول ها استفاده نشد. کلیه محلول ها و افزودنی ها توسط یک متخصص بیهوشی که از جریان مطالعه بی اطلاع بود آماده گردید.

در بدو ورود به اتاق عمل، برای بیماران، پایش استاندارد شامل پالس اکسی متري، الکتروکاردیوگرام و اندازه گیری خودکار فشار خون برقرار می گردید و اکسیژن از طریق ماسک صورتی با میزان ۵ لیتر بر دقیقه تجویز می شد. پس از کار گذاشتن کانول شماره ۲۰ وریدی در یک ورید محیطی اندام فوقانی سمت مقابل ناحیه عمل و تجویز ۱ میلی گرم میدازولام، بلوك اعصاب شبکه بازویی در حالی انجام می شد که بیمار در وضعیت طاق باز دراز کشیده، بازو با تنہ با زاویه ۹۰ درجه در کنار بیمار و آرنج با زاویه ۱۱۰ درجه خمیده بود. از یک دستگاه محرک عصبی و سوزن ۷ سانتی متری شماره ۲۴ بلوك برای شناسایی موقعیت هر عصب استفاده شد. دستگاه با تناوب ۳ هرتز، طول تحریک ۱/۰۰۰۱ ثانیه و شدت جریان ابتدایی ۰/۰۰۳ آمپر تنظیم می گردید. موقعیت سوزن در اطراف عصب، هنگامی که با شدت جریان ۰/۰۰۰۷ آمپر، پاسخ مختصر حرکتی مربوط مشاهده می گردید، قابل قبول تلقی می شد. پاسخ حرکتی قابل قبول برای عصب مدین حرکت انگشت شست به مقابل انگشتان، برای عصب رادیال ابدوکسین انگشت شست، برای عصب اولnar حرکت دست به سمت اولnar و برای عصب

افزودن مقادیر بسیار اندک نالوکسان به...

جدول شماره ۱: مشخصات بیماران

گروه کنترل (۲۶ نفر)	گروه نالوکسان (۲۵ نفر)	متغیر
۳۳±۱۰/۶	۳۵/۸±۹/۱	سن (سال)*
۷۰/۳۸±۱۱/۳	۷۲±۸/۶	وزن (کیلوگرم)*
۱۶۶/۷±۷/۷	۱۷۱/۲±۹/۳	قد (سانتی متر)*
۱۰/۱۶	۸/۱۷	جنس (ذکر / مؤنث)*
۳۹/۸±۱۴	۴۲/۴±۱۱/۷	طول عمل (دقیقه)*
۱۸/۸	۱۷/۸	کلاس ASA (۱ و ۲)

* مقادیر به صورت میانگین ± انحراف معیار ارائه شده‌اند.

جدول شماره ۲: زمان شروع اثر و طول مدت بلوك، تهوع، استفراغ و خارش پس از عمل

گروه کنترل (۲۵ نفر)	گروه نالوکسان (۲۶ نفر)	
۹/۹±۳/۵	۱۷/۴±۳/۴ آلفا	زمان شروع اثر حسی*
۱۸/۸±۷/۷	۲۵/۱±۵/۷ بتا	حرکتی*
۶۹/۴±۱۲/۳	۹۸/۴±۱۱/۵ آلفا	طول مدت بلوك حسی*
۹۳/۸±۱۵	۱۲۴/۴±۱۴/۱ آلفا	حرکتی*
۲(٪۷/۷)	*	تهوع و استفراغ (٪) **
۵(٪۱۹/۲)	۲(٪۸)	خارجش (٪) ***

* مقادیر به صورت میانگین ± انحراف معیار ارائه شده‌اند.

** تفاوت معنی‌دار مشاهده نمی‌شود.

بحث

از مطالعه اخیر می‌توان نتیجه گرفت که افزودن ۱۰۰ نانوگرم نالوکسان به ۳۴ میلی‌لیتر لیدوکایین ۱/۵٪ و ۱۰۰ میکروگرم فنتانیل در بلوك اعصاب شبکه بازویی منجر به افزایش واضح طول اثر و طولانی شدن مختصر زمان شروع اثر فلج حسی و حرکتی می‌گردد.

انحراف معیار ۳۰ دقیقه، قدرت ۹۵٪ و سطح معنی‌داری ۵٪ در بین دو گروه، حجم نمونه ۲۷ نفر به‌اءه هر گروه برآورد گردید. داده‌ها پس از ثبت توسط نرم‌افزار SPSS تجزیه و تحلیل گردید. توزیع سن، قد، وزن، طول عمل جراحی، زمان شروع اثر بلوك و طول مدت بلوك حسی و حرکتی با آزمون تی مستقل بین دو گروه مقایسه شد. جنس و کلاس ASA توسط آزمون کای اسکوار مقایسه شد. Two tailed گرفته شد.

نتایج

۳ بیمار (دو نفر از گروه نالوکسان و یکی از گروه کنترل) به دلیل بلوك ناموفق از مطالعه خارج شدند. میانگین سن، قد، وزن و طول مدت عمل جراحی، همچنین توزیع جنس و کلاس ASA در دو گروه یکسان بود (جدول شماره ۱). زمان شروع اثر فلح حسی (۱۷/۴±۳/۴ دقیقه در گروه نالوکسان در مقابل ۹/۹±۳/۵ دقیقه در گروه کنترل، $p<0.001$) و حرکتی (۲۵/۱±۵/۷ دقیقه در گروه نالوکسان در مقابل ۱۸/۸±۷/۷ دقیقه در گروه کنترل، $p<0.05$) به‌طور معنی‌داری در دو گروه متفاوت بود. همچنین طول مدت فلح حسی (۹۸/۴±۱۱/۵ دقیقه در گروه نالوکسان در مقابل ۱۲/۳±۱۲/۳ دقیقه در گروه کنترل) و حرکتی (۱۲۴/۴±۱۴/۱ دقیقه در گروه نالوکسان در مقابل ۹۳/۸±۱۵/۰ دقیقه در گروه کنترل) به گونه‌بارزی در گروه نالوکسان بیشتر از کنترل بود ($p<0.001$) (جدول شماره ۲).

تفاوت معنی‌داری بین دو گروه از نظر میزان بروز تهوع و استفراغ بعد از عمل مشاهده نشد (جدول شماره ۲).

بر این بوده که اوپیوییدها، اثرات بی دردی خود را از طریق اتصال و آگونیسم با ترکیبات جفت شده با گیرنده‌های GL/O اعمال می‌کنند. این گیرنده‌ها از طریق باز کردن کانال‌های پتاسیمی و مسدود کردن کانال‌های وابسته به ولتاژ کلسیمی باعث مهار فعالیت الکتریکی عصبی می‌شوند^(۸). برخی محققان^(۹) پیشنهاد کرده‌اند که مخدراها در دوزهای بسیار اندک، به گیرنده‌های جفت شده به G-S متصل می‌شوند. گیرنده‌های جفت شده به G-S، آدنیلیل سیکلаз را فعال می‌کنند و به پروتئین کیناز متصل می‌شوند؛ هدایت کانال‌های یونی کلسیم را افزایش می‌دهند و کانال‌های پتاسیمی را می‌بندند. بدین ترتیب، ممکن است اتصال اوپیوئیدها به گیرنده‌های جفت شده با پروتئین G-S، مسؤول برخی عوارض ناخواسته مخدراها از جمله مقاوم شدن به مخدراها یا خارش و تهوع و استفراغ باشد. این محققان همچنین پیشنهاد کرdenد که دوزهای اندک آنتاگونیست‌های مخدراها ممکن است با مهار ترکیبات وابسته به پروتئین و عدم تأثیر بر پروتئین G-S عوارض جانبی مخدراها را کاهش داده و کیفیت بی دردی ناشی از آنها را افزایش دهد^(۹).

برخی مطالعات قبلی نشان داده بودند که مقادیر اندک نالوکسان وریدی، آثار جانبی مخدراها را کاهش می‌دهد^(۵). در مطالعه حاضر، میزان بروز خارش و تهوع و استفراغ پس از عمل در دو گروه یکسان بود که این ممکن است به دلیل کوچک بودن حجم نمونه باشد.

در بیماران گروه نالوکسان، شروع اثر بلوك، اندکی (حدود ۷ دقیقه) طولانی‌تر بود که هرچند از نظر آماری قابل توجه بود، ممکن است از نظر بالینی فاقد اهمیت باشد.

استفاده از نالوکسان به عنوان عامل افزودنی به محلول بی‌حسی موضعی در بلوك اعصاب محیطی، پیش از این توصیف نشده بود. از مقادیر اندک نالوکسان به صورت اپیدورال یا سیستمیک در دوزهای مختلف استفاده شده است^{(۱۴) و (۱۵)}. در مطالعه حاضر، تنها از یک غلظت نالوکسان استفاده شد. برای

میزان بروز تهوع و استفراغ و خارش پس از عمل نالوکسان است.

تمایل روزافزونی به افزودن مخدراها به بی‌حس-کننده‌های موضعی به منظور افزایش طول اثر و بهبود کیفیت بلوك اعصاب محیطی وجود دارد. برخی از گیرنده‌ها، واسطه دریافت درد در اعصاب حسی محیطی هستند و تجویز محیطی مخدراها در پیدایش این آثار هنوز شناخته نشده است. گیرنده‌های محیطی مخدراها در پایانه انتهایی اعصاب آوران ابتدایی قرار دارند و در هنگام التهاب، حضور آنها بازتر می‌شود. مطالعات الکتروفیزیولوژیک قبلی نشان داده‌اند که اوپیوییدها ممکن است اثرات غیر اختصاصی خود را از طریق اختلال در هدایت سدیم و پتاسیم یا افزایش هدایت کلسیم در فیبرهای عصبی اعمال کنند^{(۲)، (۳) و (۶)}. در یک مطالعه مروری سیستماتیک، نتیجه گیری شد که آثار مفید مخدراها بر بی‌حس‌کننده‌های موضعی، قابل توجه نیست^(۷) ولی در مطالعه جدیدتری، عنوان شد که افزودن ۱۰۰ میکروگرم فنتانیل به ۴۰ میلی‌لیتر محلول ۰/۲۵٪ بوپی‌واکایین برای بلوك اعصاب شبکه بازویی، منجر به ۴۵٪ افزایش در طول بی‌دردی پس از عمل می‌شود^(۸).

فعال‌سازی گیرنده‌های مخدري عموماً باعث آثار مهاری بر فعالیت عصبی می‌شود. با این حال، شواهد اخیر نشان می‌دهد که اوپیوییدها می‌توانند علاوه بر آثار مهاری، اثرات تحریکی نیز بر پتانسیل حرکت نرون‌های حسی اعمال کنند. مقادیر بسیار اندک آنتاگونیست‌های اوپیوییدی می‌توانند این اثرات تحریکی اوپیوئیدها را متوقف کنند^(۹). شواهدی در دست است که نشان می‌دهد نالوکسان در دوزهای مختلف، اثرات متفاوتی بر دریافت درد دارد. در یک مدل حیوانی، مقادیر اندک نالوکسان، برخلاف مقادیر بیشتر آن، منجر به بروز اثرات بی‌دردی می‌شود^{(۱۰)- (۱۲)}. از نظر بالینی نشان داده شده که مقادیر بسیار اندک نالوکسان ممکن است باعث تشدید اثرات بی‌دردی مورفین در حین جراحی گردد^(۱۳). عقیده

افزودن مقادیر بسیار اندک نالوکسان به...

طول فلچ حسی و حرکتی در بلوك اعصاب شبکه بازویی می‌شود. به منظور یافتن غلظت بهینه، انجام مطالعات بیشتر توصیه می‌گردد.

یافتن مناسب‌ترین غلظت، انجام مطالعات دیگر با سایر غلظت‌ها توصیه می‌گردد.

مقادیر بسیار اندک نالوکسان، چنانچه به مخلوط لیدوکایین ۱/۵٪ و فنتانیل اضافه شود، باعث افزایش

REFERENCES

1. Movafegh A, Razazian M, Hajimohamadi F, Meysamie A. **Dexamethasone added to lidocaine prolongs axillary brachial plexus blockade.** Anest Analg 2006; 102:263-7.
2. Stein C. **Peripheral mechanisms of opioid analgesia.** Anest Analg 1993; 76:182-91.
3. Kayser V, Gobeaux D, Lombard MC, Guilbaud G, Besson JM. **Potent and long lasting antinociceptive effects after injection of low doses of mu-opioid agonist, fentanyl into the brachial plexus sheath of the rat.** Pain 1990; 42:215-25.
4. Gan TJ, Ginsberg B, Glass PS, Fortney J, Jhaveri R, Perno R. **Opioid-sparing effects of a low-dose infusion of naloxone in patient-administered morphine sulfate.** Anesthesiology 1997; 87:1075-81.
5. Sadeghi A, Movafegh A, Nooralishahi B. **The effect of an intravenous bolus of ultra-low-dose naloxone on intraoperative sedation, post operative pain intensity and morphine consumption in cesarean section patients under spinal anesthesia.** RJBS 2008; 10:1223-26.
6. Spencer S.L, Francis V S. **Continuous plexus and peripheral nerve blocks for postoperative analgesia.** Anest Analg 2003; 96:263-272.
7. Murphy DB, McCartney CJ, Chan VW. **Novel analgesic adjuncts for brachial plexus block: a systematic review.** Anest Analg 2000; 90: 1122-8.
8. Karakaya D, Buyukgoz F, Baris S, et al. **Addition of fentanyl to bupivacaine prolongs anesthesia and analgesia in axillary brachial plexus blockade.** Reg Anest Pain Med 2001; 26: 434-8.
9. Crain SM, Shen KF. **Antagonists of excitatory opioid receptor functions enhance morphine's analgesic potency and attenuate opioid tolerance/dependence liability.** Pain 2000; 84:121-31.
10. Levine JD, Gordon NC. **Method of administration determines the effect of naloxone on pain.** Brain Res 1986; 365:377-8.
11. Woolf CJ. **Analgesia and hyperalgesia produced in the rat by intrathecal naloxone.** Brain Res 1980; 189:593-7.
12. Levine JD, Gordon NC, Fields HL. **Naloxone dose dependently produces analgesia and hyperalgesia in postoperative pain.** Nature 1979; 278:740-1.
13. Wang HY, Friedman E, Olmstead MC, Burns LH. **Ultra-low-dose naloxone suppresses opioid tolerance, dependence and associated changes in mu opioid receptor-G protein coupling and Gbetagamma signaling.** Neuroscience 2005; 135:247-61.
14. Kim M.K., Nam S.B., Cho M.J., Shin Y.S. **Epidural naloxone reduces postoperative nausea and vomiting in patients receiving epidural sufentanil for postoperative analgesia.** Br J Anaest 2007; 99: 270-5.
15. Bijur PE, Schechter C, Esses D, Chang AK, Gallagher EJ. **Intravenous bolus of ultra-low-dose naloxone added to morphine does not enhance analgesia in emergency department patients.** J Pain 2006; 7:75-81